

NATO'nun Genişlemesi, Rusya-Ukrayna Savaşı ve İsrail-HAMAS Çatışması Kapsamında Günümüz Küresel Güç Mücadeleleri

Günümüzdeki küresel güç mücadelesi, jeopolitik dengelerin hızlı bir şekilde değiştiği, çok katmanlı ve karmaşık bir süreçtir. NATO'nun genişlemesi, Rusya-Ukrayna Savaşı ve İsrail-HAMAS çatışması, bu mücadelenin belirgin boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu olaylar birbirini doğrudan ve dolaylı yollarla etkilemekte, küresel güç dengelerini yeniden tanımlamaktadır.

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) eski Doğu Bloku ülkelerini kapsayacak şekilde doğuya doğru genişlemeye başlamıştır. Bu süreç tarihsel olarak NATO Antlaşması'nın 5. Maddesi¹ uyarınca Rusya tarafından bir tehdit olarak algılanmıştır. Rusya-Ukrayna Savaşı, Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya katılımı ve Ukrayna'nın NATO ile yakınlaşması NATO'nun genişlemesine ilişkin son gelişmeleri hızlandırmıştır. Gelişmelerin ışığında Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişimi, uzun bir süre önce askeri tarafsızlık politikası izleyen Finlandiya'yı NATO üyeliği için harekete geçirmiştir. Bunun sonucunda Finlandiya 2023 yılında resmen NATO üyesi olmuştur. Benzer şekilde, İsveç dış politika yönelimini tarafsızlıktan NATO'ya katılma sürecini başlatmıştır. Uzun süren müzakerelerin ardından İsveç, Mart 2024'te resmen NATO üyesi olarak kabul edilmiştir. Ukrayna ise, NATO'ya üyelik başvurusu yapmış ve bu durum Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırılarında önemli bir bahane olarak kullanılmıştır. Her ne kadar Ukrayna'nın üyeliği henüz gerçekleşmemiş olsa da NATO ülkelerinin Ukrayna'ya verdiği askeri ve lojistik destek, ittifakın Ukrayna ile fiili bir dayanışma içinde olduğunu göstermektedir.

NATO'nun genişlemesi, Batı ile Rusya arasındaki stratejik rekabetin bir sembolü ve küresel güç mücadelesinin derinleşmesine katkıda bulunan bir faktör haline gelmiştir. Bu süreç, Batı ittifakı ile Rusya arasında küresel güç mücadelesinin yoğunlaştığı bir cephe yaratmış ve nihayetinde Rusya-Ukrayna savaşının alevlenmesine yol açmıştır.

Rusya-Ukrayna Savaşı, günümüz küresel güç dinamiklerinin çarpıcı bir örneğini temsil etmektedir. Vladimir Putin'in devlet başkanlığı görevine geldiği 2000 yılından itibaren, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını ilan eden ülkelerin egemenlik

¹ Madde 5; Her üye devlet, 6. Madde tarafından tanımlanan bölgelerde bir üye devletine karşı düzenlenen bir silahlı saldırının hepsine karşı düzenlenmiş bir saldırı olarak kabul etmeyi taahhüt eder. Böyle bir saldırı durumunda, her üye devlet, "Kuzey Atlantik bölgesinin güvenliğini yeniden tesis etmek ve sürdürmek için gerekli gördüğü herhangi bir eylemi, silahlı kuvvetlerin kullanımı dahil" olarak yardımcı olmalıdır. Bu madde yalnızca bir kez harekete geçirilmiş olsa da birçok diğer durumda değerlendirilmiştir.

haklarını görmezden gelmekte ve bunda ısrar etmektedir. Rusya, güvenlik endişelerini gerekçe göstererek NATO'nun Rusya'ya yönelik genişlemesine ve Ukrayna'nın NATO üyeliğine karşı çıkmaktadır. 24 Şubat 2022 tarihinden itibaren Rusya, izlediği kararlı politikayı, Ukrayna'nın doğusundaki, özellikle Rus asıllıların yoğun olarak yaşadığı Donbas bölgesine yönelik özel askeri bir operasyonla yürütmeye başlamıştır. Kısa bir süre içinde, Rusya, Belarus topraklarını da kullanarak Donbas operasyonunu Ukrayna'nın kuzey ve güney bölgelerine genişletmiştir. Bugün itibarıyla Rusya-Ukrayna savaşı hala devam etmektedir.²

Rusya bu savaş ile, Ukrayna'nın NATO'ya katılmasını engellemeyi ve kendi etki alanını genişletmeyi amaçlamıştır. Bu yüzden, Rusya ve Çin arasındaki stratejik iş birliği, ABD'nin küresel liderliğine karşı çıkma hedefini paylaşan iki ülke arasındaki ortaklığı güçlendirmiştir.³

Yaşanan gelişmeler ışığında savaş, sadece Rusya ve Ukrayna arasında bir çatışma olmakla kalmamış, dünya genelinde ekonomik, siyasi ve askeri dengeleri yeniden şekillendirmiştir. Batı ittifakı ile Rusya-Çin eksenindeki rekabet derinleşmiş, yeni ittifaklar oluşmuş ve enerji, gıda, güvenlik gibi alanlarda sistemik değişimlere yol açmıştır.

İsrail-HAMAS çatışması, Orta Doğu'daki bölgesel bağlamının ötesine geçerek küresel güç mücadelesinde önemli bir cephe haline gelmiştir. İsrail'in sert karşılıkları ve Gazze'deki insani kriz, bölgesel güç mücadelelerini derinleştirirken, İran, Türkiye ve Suudi Arabistan gibi aktörlerin yaklaşımları da dikkat çekmektedir. ABD'nin İsrail'e verdiği sarsılmaz destek, küresel kutuplaşmanın artmasına katkıda bulunarak Batı'ya yönelik eleştirilerin artmasına ve Müslüman dünyasında tepkilerin yükselmesine yol açmıştır. Ayrıca İsrail-HAMAS çatışması, uluslararası sistemde farklı güç odaklarının bölgedeki nüfuzlarını artırma veya koruma girişimlerinin bir sonucu olarak önem kazanmıştır. İsrail, ABD ve Batı'nın Ortadoğu'daki en önemli stratejik müttefikidir. İsrail'e sağlanan askeri ve mali destek, Batı'nın bölgedeki varlığını güçlendirme çabasının bir parçasıdır. Batı'nın İsrail'e koşulsuz destek vermesi, İslam dünyasında tepkilere yol açarken, Batı karşıtı söylemleri de güçlendirmiştir. Bu durum, Rusya ve Çin gibi revizyonist güçlerin bölgedeki etkilerini artırmaları için bir fırsat yaratmıştır.

² Arslan, I. (2024). "Küresel Gelişmeler, Aktörler Uluslararası Sistem (2022-2023)". 37, Janus Publish House Yayınları.

³ ANKASAM, (July 15, 2024). "NATO'nun Fikri Genişlemesi — ANKASAM | Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi", <https://www.ankasam.org/anka-analizler/natonun-fikri-genislemesi/>.

İsrail-HAMAS çatışması Rusya'ya Batı'nın bölgedeki politikalarına yapıcı eleştiriler getirme ve kendisini potansiyel bir alternatif güç merkezi olarak sunma fırsatı yaratmıştır. Çin ise Filistin meselesinde daha etkin bir yaklaşım benimsemiş ve Batı'nın aksine kendisini tarafsız bir arabulucu olarak göstermeyi amaçlamıştır.⁴

Rusya ve Çin'den gelen tepkilere ek olarak, diğer bölge ülkeleri de devam eden çatışmaya ilişkin tepki vermişlerdir. Tepki veren ülkelerden biri de İran'dır. İran, HAMAS'a verdiği destekle İsrail karşıtı direnişi desteklerken, bu çatışmayı kendi bölgesel nüfuzunu artırma aracı olarak kullanmaktadır. İran'ın HAMAS'a desteği, ABD ve İsrail tarafından büyük bir tehdit olarak algılanmaktadır. Öte yandan Türkiye, Filistin meselesinde aktif bir diplomasi yürüterek Müslüman dünyasındaki liderlik iddiasını güçlendirmeye çalışırken, Suudi Arabistan ise bir yandan İsrail ile normalleşme sürecini yürütüp, çatışmanın etkisiyle bu süreçte daha temkinli bir duruş sergilemiştir. Aynı zamanda İsrail-HAMAS çatışması, bölgesel, stratejik kaynaklar ve diplomatik dengeler açısından uluslararası ilişkiler üzerinde etkileri olmuştur. Çatışma, Batı'nın uluslararası arenada demokrasi ve insan hakları söylemleriyle tutarlılık sorunlarını gündeme getirerek İsrail'in Gazze'deki sert operasyonları, Batı'ya yönelik eleştirileri artırmıştır. Diplomatik denge açısından bakıldığında ise, çatışma Filistin meselesini BRICS ve Şangay İş birliği Örgütü gibi Batı dışı iş birliği platformlarında daha önemli bir konuma yükseltmiştir. Bu da Batı karşıtı dayanışmanın ileride artmasına neden olabilir.⁵

Bu üç olayın ortak noktası, Batı ittifakı ile Rusya ve Çin gibi revizyonist güçler arasındaki artan rekabetin ve bölgesel çatışmaların küresel denge üzerindeki etkisidir. NATO genişlemesi ve Ukrayna Savaşı, doğrudan askeri ve siyasi mücadelelerin merkezi olurken, İsrail-HAMAS çatışması, din, ideoloji ve enerji güvenliği gibi çeşitli eksenlerden küresel güç oyununu etkilemektedir. Bu krizler ayrıca, küresel sistemin yapısal sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır; bu sorunlar arasında BM ve diğer uluslararası kuruluşların etkisizliği bulunmaktadır.

NATO'nun genişlemesi, Batı ile Rusya arasındaki stratejik rekabetin bir sembolü haline gelmiş ve küresel güç mücadelesinin derinleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu süreç hem Batı ittifakı hem de Rusya arasında küresel güç mücadelesinin vurgulandığı bir durum oluşturmuş ve sonunda Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü savaşın şiddetlenmesine neden olmuştur.

⁴ Elnur İsmayıl, (Eylül 4, 2024) "ANALİZ | Rusya Dış Politikasında İsrail-Filistin Sorunu," TAV. <https://turkiyearchastirmalari.org/2024/09/04/yayinlar/analiz/rusya-dis-politikasinda-israil-filistin-sorunu/>.

⁵ Euronews, (22 Kasım 2023). "İsrail-HAMAS Savaşı: Gazze'de Son Durum," Euronews. <https://tr.euronews.com/2023/10/30/israil-HAMAS-savasi-israil-ordusunun-gazze-kara-harekati-genisliyor>.

BMGK'da veto yetkisine sahip bir ülke olan Rusya, Ukrayna'ya karşı yürüttüğü ve ulusal çıkarları ön planda tuttuğu belirtilen özel askeri operasyon nedeniyle veto yetkisine sahip bir diğer ülke olan ABD tarafından eleştiri konusu olurken, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan uluslararası düzen bir kez daha tartışma konusu oldu. Bu gelişmeler ışığında, uluslararası ilişkilerin mevcut anarşik yapısının daha da karmaşık hale geldiği ileri sürülebilir.

İsrail-HAMAS çatışması ise, Ortadoğu'ya yansıyan küresel güç mücadelesinin bir parçasıdır. Batı'nın İsrail'e yönelik verdiği desteğin, bölgedeki istikrarsızlığı artırdığı ve Rusya ile Çin gibi diğer aktörler için yeni fırsatlar yarattığı gözlemlenmektedir. Çatışma, Ortadoğu'daki stratejik çıkarlar doğrultusunda küresel güçler arasında yeni bir mücadele alanı olarak belirlenmiştir ve bu husus, uzun vadede bölgesel ve uluslararası ilişkilerde önemli etkiler oluşturmaya devam edecektir.

Sonuç olarak, bu güç mücadeleleri, uluslararası sistemin yeniden şekillendiği bir dönemi işaret etmektedir. Küresel aktörler arasındaki jeopolitik rekabet ve ticaret koridorları üzerindeki çatışmalar, uluslararası düzende daha fazla istikrarsızlık riski yaratmaktadır.

Kaynakça

Alp, E. (2023). İsrail-Filistin Çatışmasına Yönelik Çin Dış Politikası: Filistin Yanlısı Söylemden Ara Buluculuk Diplomasisine. Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 11(2).

ANKASAM, (July 15, 2024). “NATO’nun Fikri Genişlemesi — ANKASAM | Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi”, <https://www.ankasam.org/anka-analizler/natonun-fikri-genislemesi/>.

Arslan, I. (2024). “Küresel Gelişmeler, Aktörler Uluslararası Sistem (2022-2023)”. Janus Publish House Yayınları.

Elnur İsmayıl, (Eylül 4, 2024) “ANALİZ | Rusya Dış Politikasında İsrail-Filistin Sorunu,” TAV. <https://turkiyearchastirmalari.org/2024/09/04/yayinlar/analiz/rusya-dis-politikasinda-israil-filistin-sorunu/>.

Euronews, (22 Kasım 2023). “İsrail-HAMAS Savaşı: Gazze’de Son Durum,” Euronews. <https://tr.euronews.com/2023/10/30/israil-HAMAS-savasi-israil-ordusunun-gazze-kara-harekati-genisliyor>.

Hasançebi, Meltem, (2023). And FEVZİ KIRBAŞOĞLU. “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”. KARADENİZ. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

NATO, “The North Atlantic Treaty,” NATO, n.d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm.

PURTAŞ, FIRAT. (2005). “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askerî İlişkileri,” Güvenlik Stratejileri Dergisi.

Sezer, S. (2024). Rusya-Ukrayna Savaşı’nın jeopolitik sonuçları. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1). <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1331462>

Tokatlı, Seda Gözde. (2022). “NATO’nun Sistem İçerisindeki Dönüşümü ve Geleceği”. UPA Strategic Affairs 3, no,2.